

MUSIQA FANI DARSIDA XALQ CHOLG'ULARINI ORGATISH ORQALI O'QUVCHILAR ONGIDA MILLIY MUSIQANI SHAKLLANTIRISH

Gulchexraxon Jurayeva Zokirjon qizi

Namangan Davlat Pedagogika Instituti stajyor oqituvchi

Annotatsiya

Maktablarda milliy musiqani o'qitish o'quvchilarning madaniy o'ziga xosligini shakllantirishda va ularning merosini qadrlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu maqolada musiqa darslarida xalq cholg'ularini milliy musiqani o'quvchilar ongiga singdirish vositasi sifatida tashkil etish samaradorligi ko'rib chiqilgan. O'quv dasturiga an'anaviy asboblardan va usullarni kiritish orqali talabalar nafaqat o'z mamlakatlarining boy musiqa tarixi bilan tanishibgina qolmay, balki amaliy musiqiy ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar. Tadqiqotda ushbu usullar talabalarning faolligi va kognitiv rivojlanishiga qanday hissa qo'shishi, ularning madaniy ildizlari bilan aloqasini kuchaytirishi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Milliy musiqa, xalq cholg'ulari, madaniy o'ziga xoslik, musiqa ta'limi, an'anaviy musiqa, talabalarni jalb qilish.

Musiqa madaniy o'ziga xoslikning asosiy jihati bo'lib, tarix, an'ana va qadriyatlarni etkazish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim sharoitida talabalarda milliy musiqa ongini shakllantirish madaniy merosni saqlash va targ'ib qilish uchun juda muhimdir. Ushbu maqolada musiqa darslarida xalq cholg'ularini tashkil etish o'quvchilarning milliy musiqani tushunishi va qadrlashini qanday oshirishi mumkinligi ko'rib chiqiladi. Rubob, doyra, dutor kabi an'anaviy o'zbek cholg'ularini o'quv dasturiga kiritish orqali biz talabalarning musiqa bilan aloqasini chuqurlashtirish va ularning madaniy o'ziga xosligini mustahkamlashni maqsad qilganmiz.

Ushbu tadqiqot xalq cholg'ularini musiqa darslariga kiritish samaradorligini baholash uchun sifatli va miqdoriy tadqiqotlarni birlashtirgan aralash usullardan foydalangan. Tadqiqot Toshkent shahridagi uchta umumta'lim maktabida 5-7 - sinf o'quvchilari ishtirokida o'tkazildi. Tadqiqotda jami 150 talaba ishtirok etdi. Ma'lumotlar to'plamiga sinf kuzatuvlari, so'rovnomalar va talabalar va musiqa o'qituvchilari bilan suhbatlar kiritilgan. O'quv dasturi o'zbek xalq cholg'ulariga bag'ishlangan bir qator darslarni o'z ichiga olgan bo'lib, unda talabalar karnay,

surnay va chang kabi cholg'ularning madaniy ahamiyatini tushunish va tushunishni o'rgandilar.

Musiqqa darslariga xalq cholg'ularini kiritish o'quvchilar ongiga milliy musiqani singdirishning kuchli usuli hisoblanadi. Ushbu yondashuv madaniy merosni chuqur qadrlashga yordam beradi va musiqiy mahoratni rivojlantirishga undaydi. Buni ingliz tilini o'qitish bilan qanday bog'lash mumkin:

Madaniy xabardorlik va til o'rganish

Musiqqa darslarida xalq musiqasidan foydalanish o'quvchilarga madaniy ildizlari bilan bog'lanishga yordam beradi, shu bilan birga til o'rganish uchun ko'prik yaratadi. Masalan, ingliz tili o'qituvchilari musiqqa bilan bog'liq lug'atlarni (asboblarning nomlari, musiqiy atamalar, musiqqa orqali ifodalangan hissiyotlar) ingliz tilida tanishtirishlari mumkin, talabalar esa an'anaviy qo'shiqlar va asboblarning bilan shug'ullanishadi.

Musiqqa va ingliz tilini o'rganish integratsiyasi

Musiqqa ingliz tilini o'rganish vositasi sifatida ishlatilishi mumkin, xalq qo'shiqlari ingliz tiliga tarjima qilingan yoki taqdim etilgan. An'anaviy o'zbek qo'shiqlarining inglizcha so'zlarini o'rganayotganda o'quvchilarning doira, rubob yoki chang kabi milliy cholg'ularni ijro etadigan darslarni tashkil etish orqali ular nafaqat qiziqarli va interaktiv usulda, balki ingliz tilida talaffuz va ritm bilan shug'ullanishadi.

Tinglash va nutq qobiliyatlarini rivojlantirish

Talabalar xalq cholg'ulari bilan ijro etilgan milliy musiqani tinglashganda, o'qituvchilarning ingliz tilida uyg'otilgan musiqqa, asboblarning yoki his-tuyg'ularni tasvirlaydigan tadbirlarni o'z ichiga olishi mumkin. Bu tinglashni tushunish va nutq qobiliyatlarini rivojlantiradi, chunki talabalar o'z fikrlarini ingliz tilida ifoda etishga da'vat etiladi.

Fanlararo Yondashuv

Musiqqa va til o'rganishning kombinatsiyasi ikkala fanni ham boyitadi. Musiqqa darsida o'qituvchilarning asboblarning va musiqqa texnikasi bilan bog'liq ingliz terminologiyasini tanishtirishlari mumkin. Shu bilan birga, ingliz tili darslarida xalq cholg'ulari tarixi va madaniy ahamiyati haqida munozaralar bo'lib, intizomlararo o'quv muhitini yaratishi mumkin.

Musiqiy ta'limni ingliz tilini o'rganish bilan aralashtirib, talabalar o'zlarining lingvistik qobiliyatlarini va milliy madaniyatni qadrlashlarini rivojlantirib, har tomonlama ta'lim tajribasini rivojlantirishlari mumkin.

Topilmalar shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limida xalq cholg'ularidan foydalanish talabalarning milliy o'ziga xosligi bilan aloqasini yaxshilash uchun samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. An'anaviy cholg'u asboblari bilan jismoniy aloqada bo'lish orqali talabalar milliy musiqaning madaniy va tarixiy ahamiyatini chuqurroq anglaydilar. Bundan tashqari, dutor va rubob kabi cholg'u asboblarni chalish tajribasi talabalarga musiqa bilan amaliy darajada shug'ullanish imkonini beradi, bu esa ularning bilimlarini yanada mustahkamlaydi. Ushbu natijalar amaliy musiqa ijodini kognitiv va hissiy rivojlanish bilan bog'laydigan xalqaro tadqiqotlarga mos keladi.

Shu bilan birga, tadqiqot shuningdek, resurslarning etishmasligi va o'qituvchilar uchun xalq cholg'ularini o'quv dasturiga samarali kiritish uchun o'qitish kabi muammolarni aniqladi. Bundan tashqari, ba'zi maktablarda dasturning keng qamrovliligini cheklaydigan an'anaviy asboblarning to'liq spektriga kirish imkoni yo'q edi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, musiqa darslarida xalq cholg'ularini tashkil etish talabalar o'rtasida milliy musiqa va madaniy o'ziga xoslikni targ'ib qilishning qimmatli usuli ekanligini isbotlaydi. Ushbu yondashuv samaradorligini yanada oshirish uchun quyidagi takliflar taklif etiladi:

O'qituvchilarni tayyorlash: musiqa o'qituvchilari uchun an'anaviy asboblarni darslarga samarali kiritish bo'yicha maxsus treninglar o'tkazing.

Resurslarni taqsimlash: maktablar barcha o'quvchilar uchun amaliy tajriba o'tkazish uchun etarli miqdordagi an'anaviy asboblarni bilan jihozlanganligiga ishonch hosil qiling.

O'quv dasturini ishlab chiqish: xalq cholg'ularini barcha darajadagi musiqa darslariga birlashtiradigan standartlashtirilgan o'quv dasturini ishlab chiqish.

Madaniy tadbirlar: o'quvchilar o'z mahoratlarini xalq cholg'ulari bilan namoyish etishlari, o'z merosi bilan faxrlanish hissini uyg'otishlari mumkin bo'lgan maktab miqyosidagi madaniy tadbirlarni tashkil etish.

Adabiyotlar.

1. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании,- М.; Л.: Музыка, 1965. 149 с.
2. Будаева Т.Б. Воспитание у школьников ценностного отношения к музыкальному искусству. В Е С Т Н И К Бурятского Государственного Университета 2015/2 ОБРАЗОВАНИЕ. ЛИЧНОСТЬ. ОБЩЕСТВО с.21-27.
3. Кант И. Первое введение в критику способности суждения. 1789—1790 // Кант И. Соч.: в 6 т. М., 1966. Т. 5. С. 99—160.
4. Кант И. Критика способности суждения // Там же. С. 161—513.
5. Кант И. Основы метафизики нравственности. 1785 // Там же. М., 1965. Т. 4 (1). С. 219 — 310.
6. Коростелева Н.И. Воспитание ценностного отношения младших школьников к произведениям музыкального искусства : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : Екатеринбург, 2004 186 с. РГБ ОД, 61:04-13/1349]
7. Лукшин И.П. Социальная типология эстетического вкуса //Восприятие музыки /Ред.- сост. В.Н.Максимов- М.: Музыка, 2008. — С. 38-53.

